

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ
ІНОЗЕМНИХ МОВ
ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ**

Збірник наукових статей

ЛЬВІВ - 2015

УДК 37.041:811
ББК 81.2р.
А 43

Рекомендовано до друку Вченою радою
Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол №4 від 25.11.2015)

Рецензенти:

Мачинська Н.І., доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри початкової та дошкільної освіти Львівського національного університету імені І.Франка

Кость С.П., кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри українознавства Львівського державного університету внутрішніх справ

А 43 Актуальні проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей: Збірник наукових статей / За загальною редакцією І. Ю. Сковронської. – Львів: ЛьвДУВС, 2015. – 148 с.

Методичні напрацювання, розвідки, дослідження, традиційні підходи та новітні технології навчання іноземних мов загалом та української мови як іноземної зокрема лягли в основу збірника. Зацентовано увагу на шляхах та методах посилення мотивації, вплив медійного простору, мережі Інтернет на формування комунікативних компетенцій.

**УДК 37.041:811
ББК 81.2р.**

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2015

Іванченко Марія,
кандидат філологічних наук,
викладач кафедри іноземних мов
(Львівський державний
університет внутрішніх справ)

ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ ПЕРФЕКТНИХ ФОРМ АНГЛІЙСЬКОГО ДІЄСЛОВА У НЕМОВНИХ ВУЗАХ

Стаття присвячена деяким дискусійним проблемам англійського перфекту та особливостям його вивчення у немовних вузах.

Ключові слова: *граматична категорія, статус, семантика, вивчення, правило.*

The article deals with some disputable problems of the English perfect forms and peculiarities of their studying at non-language universities.

Key words: *grammatical category, status, semantics, studying, rule.*

Зміни, які відбуваються в нашому суспільстві – створення спільних підприємств, широкі зовнішньоекономічні контакти – вимагають від нас швидкого та ефективного оволодіння іноземними мовами. У сучасному суспільстві знання іноземних мов – це не лише атрибут культурної людини, але і умова її успішної діяльності.

Метою навчання іноземним мовам є формування комунікативної компетентності, що має внутрішню структуру та передбачає наявність ієрархічних відносин між її компонентами. Лінгвістична компетенція – невід’ємна та основна складова комунікативної компетентності – включає в себе багаточисельні аспекти лінгвістичних знань, серед яких важливе місце посідає граматична компетенція.

Грамаптичну компетенцію вчені розглядають як рівень оволодіння основним кодом мови: грамаптичними правилами, словником, словотвором, структурою речення, або ж як здатність продукувати необмежену кількість правильних у мовному відношенні речень[7; 8; 9].

Практика викладання іноземних мов у немовному вузі показує, що формуванню грамаптичної компетенції приділяється недостатньо уваги. Акцент робиться на вміння спілкуватись незважаючи на помилки. Вважається, що студенти можуть мати обмежені лінгвістичні знання, проте бути чудовими співбесідниками. Однак відсутність базових грамаптичних знань дозволяють лише підтримувати бесіду.

Об'єктом нашого дослідження є одне із дискусійних питань граматики англійської мови – перфектні форми дієслова. Серед грамаптистів питання перфектних форм англійського дієслова викликає велику кількість суперечок, про що свідчать дослідження останніх десятиліть[1; 3; 6; 14; 16; 23; 24; 26; 27].

Нашого метою є аналіз дискусійних питань категорії перфекту англійського дієслова. Дана мета передбачає вирішення наступних завдань: визначити семантичний статус перфектних форм, виявити особливості вживання перфектних форм у сучасній англійській мові та здійснити аналіз грамаптичних правил перфекту.

Актуальність такої наукової розвідки впливає власне з досвіду викладання іноземних мов у немовному вузі. Відомо, що для осіб, які вивчають англійську мову, і, у рідній мові яких немає перфекту, найскладнішою формою є Present Perfect. Проблема полягає у тому, що це форма теперішнього часу, яке позначає завершену дію. Таким чином, у свідомості студентів Present Perfect асоціюється з реальним минулим часом, внаслідок чого дієслівні форми Present Perfect та Past Simple помилково ототожнюються.

Складність розуміння іншомовних грамаптичних форм пояснюється культурним дисонансом, який виникає у процесі вивчення іноземних мов. Причиною такої невідповідності є власне

мова, як феномен культури. Оскільки мова здатна відтворювати процеси пізнання, вона є джерелом даних не тільки про саму мову, але й про позамовний світ, який вона описує. Саме за допомогою мови ми обмінюємось накопиченим досвідом, знаннями та інформацією, обговорюємо пізнавальні процеси та їхні результати.

З іншого боку проблема культурного конфлікту поглиблюється відсутністю чіткої теоретичної бази, що своєю чергою повинна забезпечувати практичне опанування перфектних форм англійського дієслова.

Саме тому важливо визначити семантичний статус досліджуваного явища. Більшість дослідників вважають, що основним значенням перфектних форм є передування та співвіднесеність. Як вказує Д. А. Штелінг, це дві сторони одного і того ж граматичного значення [21]. Так, А. І. Смирницький доводить, що у перфектної форми є, власне, постійно присутнє в її змісті значення – передування якогось моменту - в сьогодні, у минулому або в майбутньому [20, 97]. Звернемо при цьому увагу на те, що «передування якомусь моменту» означає співвідношення дій за часом. А. І. Смирницький цілком точно визначив це значення перфектної форми як вираз «тимчасової співвіднесеності» дії («time relation»), або, в дещо зміненій формулюванні А. Б. Іл'їш, «time correlation» – «часової співвіднесеності»), тобто співвіднесення дії по тимчасовій характеристиці (а саме, передування) з якимось виділеним в ситуації моментом [11, 45; 12, 35-36]. Чому конкретно дія передує та в чому виражається її співвіднесеність, уточнюється з контексту [2, 118].

Окремі дослідники вважають, що характерною ознакою перфектних форм є результативність. Зокрема В. В. Гуревич підкреслює, що перфектна форма аж ніяк не завжди позначає закінченість дії [5, 74]. Так, у реченні «I have lived here all my life» перфект позначає лише тривалість дії аж до теперішнього моменту, і не має того результативного значення, яке, безсумнівно, присутнє у прикладі «I have built a house», оскільки в самому дієслові «live»

немає якогось граничного компонента. Однак, навіть граничне англійське дієслово в перфектній формі не завжди виражає видове значення «Виникнення результативного стану в заданий момент». Наприклад, пропозиція *He has come at last* (в результаті руху він зараз знаходиться тут) має яскраво виражене результативне значення. А в реченні *He has come down to see her too often* (часто приходив) вже немає значення «зараз він перебуває тут», оскільки дія представлена як така, що повторювалося багаторазово в минулому. Звідси бачимо, що значення закінченості не є постійно властиве англійському перфекту. Це підтверджує і зауваження Д. А. Штелінга про те, що перфектні форми можуть виражати не лише результат дії, але і явища не пов'язані з результатом [21, 112].

На нашу думку найточніше формулює смислове наповнення (значення) форми *Present Perfect* британський лінгвіст Дж. Міллер, який виділяє: значення минулого досвіду: *Have you ever drunk rakija?*; результативне значення: *I have written up my thesis*; свіжа новина: *The Minister has just arrived*; ситуація, яка почалась в минулому і продовжується зараз: *I've been waiting for an hour*. Однак у розмовній мові, відмічає автор, перфект вживається переважно у значенні минулого досвіду [16, 309].

Важливою умовою успішного викладання іноземних мов у немовному вузі є пояснення студентам особливостей вживання перфектних форм у сучасній англійській мові. Як відомо, в американському варіанті англійської мови з прислівниками неозначеного часу *just, already* та інші замість форми *Present Perfect* вживається форма *Past Simple* [22, 463]. Під впливом американського варіанту це явище стало розповсюджуватися і у британському варіанті: *Peter just went out; I already told Jane about the party* [27, 296].

У найновіших британських довідниках вказується, що у коротких повідомленнях газет, радіо та телебачення може вживатися форма *Present Perfect* з обставинами означеного часу,

характерними для Past Simple: The horse's trainer *has had* a winner here *yesterday*. A man *has been arrested last night* and will appear in court tomorrow [27, 443; 23, 618].

Вживання перфекту з обставинами конкретного минулого часу, на думку Дж. Міллера, вказує на те, що англійський перфект починає перетворюватись на певну форму претеріту, як це трапилося в ряді слов'янських, романських та германських мов [15, 103].

До того ж складнощі засвоєння перфектних форм англійського дієслова студентами немовних вищих закладів посилюється неточністю формулювання основних правил, які подаються у багатьох підручниках. Як відомо навчальне правило вважається адекватним, якщо воно не лише відображає певну закономірність, але і сформульовано таким чином, що в ньому відображаються специфічні відмінності однієї морфологічної форми від іншої [17, 64].

Відповідно до розповсюдженого правила Present Perfect вживається для вираження дії, яка вже відбулася, але пов'язана з моментом мовлення своїм результатом [4, 32; 13, 139]. Однак, якщо порівняти два речення типу I have broken my pencil та I broke my pencil a moment ago, то можна зробити висновок, що наведене правило неадекватне.

На нашу думку для того, щоб зрозуміти різницю у вживанні Present Perfect та Past Simple і уникнути помилок у мовленні, варто керуватись правилом, яке подається у підручнику К. Еккерслі: Present Perfect вживається для вираження минулої дії, якщо її час невизначений; якщо час визначений, то вживається Past Simple [25, 231]. Варто порівняти два речення типу «Він приїхав» та «Він приїхав вчора». В першому реченні йдеться про дію, час якої невизначений; тому у відповідному англійському реченні необхідно вжити Present Perfect: He *has come*. У другому реченні мова йде про дію, яка відбулась у певний час: тому у відповідному англійському реченні необхідно вжити Past Indefinite: He came yesterday.

Описуючи випадки вживання Present Perfect, автори практичних граматики зазвичай вказують, що ця форма може виражати дію, яка відбулася у ще незавершений період часу, котрий позначається такими обставинами як today, this week, this month, this year і т. п. : Have you drunk a cup of coffee today?; He has not read any books this week.

При цьому в ряді посібників та довідників відмічається, що з обставинами часу такого типу може вживатись і Past Indefinite. Відповідно речення типу I saw him today є граматично правильним.

Однак деякі автори не згадують про це, внаслідок чого у студентів складається помилкова думка, що в таких реченнях форма Past Indefinite недопустима. Це тим більше не виправдано, що відповідно до найновіших правил, Past Indefinite виявляється тут більш вживаним порівняно з Present Perfect. Співставляючи часові форми у реченнях I've spoken to the boss about my holiday та I spoke to the boss today about my holiday, М. Соун підкреслює, що у другому випадку необхідно вжити саме Past Indefinite, а не Present Perfect [18, 493].

Підсумовуючи вище сказане ми дійшли висновку, що: основним значенням перфектних форм є передування та співвіднесеність; у сучасній англійській мові перфект починає перетворюватись в певну форму претеріту, як це вже відбулося у деяких слов'янських, романських та германських мовах; навчання вживання перфектних форм повинно базуватись на адекватних правилах.

Перспективою дослідження є проведення порівняльного аналізу англомовних контекстів із перфектом та їхніх українських еквівалентів.

1. Алексеева І. О. Курс теоретичної граматики сучасної англійської мови : навчальний посібник І. О. Алексеева. – Вінниця : Нова Книга, 2007.

2. Бархударов Л. С. Нариси з морфології сучасної англійської мови. – М., 1975.
3. Бархударов Л. С., Штелінг Д. А. Граматика англійської мови. – М., 1965.
4. Верба Г. В. Довідник з граматики англійської мови. – К., 2010.
5. Гуревич В.В. Теоретична граматика англійської мови. - М., 1985.
6. Жигadlo В. М., Іванова І. П., Іофік Л. Л. Сучасний англійська мова. – М., 1956.
7. Іванова І. П. Теоретична граматика сучасної англійської мови. – М., 1981.
8. Іванова І. П., Чахоян Л. П. Історія англійської мови. – М., 1976.
9. Іоніна А. А., Саакян А. С. Англійська граматика. Теорія і практика. – М., 2002.
10. Іртенъева Н. Ф. Граматика сучасної англійської мови. – М., 1956.
11. Ільш Б. А. Історія англійської мови. – М., 1955.
12. Ільш Б. А. Сучасний англійська мова – М., 1948.
13. Качалова К. Н., Израилевич Е. Е. Практична граматика англійської мови. – М., 2000.
14. Литвак С. Я. Взаимодействие лексики и грамматики на материале английского языка / С. Я. Литвак // Нова філологія. – № 3 (14). – Запоріжжя : ЗДУ, 2002. С. 74-90.
15. Миллер Дж. Э. Исчезает ли английская перфектная форма глагола / Дж. Э. Миллер // Труды аспектологического семинара филологического факультета МГУ им. М. В. Ломоносова. – М. : Изд-во МГУ, 1997. – Том 3. – С. 103-120.
16. Миллер Дж. Э. Употребление форм перфекта в английской разговорной и литературной речи / Дж. Э. Миллер // Типологий вида: проблемы, поиски, решения. – М. : Языки русской культуры, 1998. – С. 304-314.

17. Раздина Т. И. Адекватность правил как важнейшее условие формирования навыка / Т. И. Раздина // ИЯШ. – 1969. – № 2. – С. 62-67.

18. Соун М. Английский язык в современном употреблении / М. Соун. – М. : Высшая школа, 1984.

19. Смирницкий А. И. История английской речи. – М., 1965.

20. Смирницкий А. И. Морфология современной английской речи. – М., 1959.

21. Штеллинг Д. А. Грамматическая семантика английского языка. Фактор человека в языке / Д. А. Штеллинг. – М. : МГИМО, 1996.

22. Biber D. Longman Grammar of Spoken and Written English / D. Biber. – Essex : Longman, 1999.

23. Carter R. Cambridge Grammar of English / R. Carter, M. McCarthy. – Cambridge University Press, 2006.

24. Chalker S. The Oxford Dictionary of English Grammar / S. Chalker, E. Weiner. – Oxford : Oxford University Press, 1998.

25. Eckersley C. E. Essential English for Foreign Students / C. E. Eckersley. – L. : Longmans, 1962. – Book 1.

26. Quirk R. A. Comprehensive Grammar of the English Language / R. Quirk. – Essex : Longman. – 1999.

27. Swan M. Practical English Usage / M. Swan. – Oxford : Oxford University Press, 2005.